

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput CXLIX. Modus faciendæ restitutionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

gum tempus differat, cum possit statim; vel si magnam debens summam, simul & semel solvendam, invito creditore, nollet nisi per partes, & intervalla non modica solvere, v. g. per singulos menses, vel annos. Et à fortiori si differre vellet, donec à Judice compelleretur. Quo casu, præter mortale peccatum, obligationem incurrieret creditori restituendi expensas, ad ipsum compellendum factas. Ita Medina, Sotus, & alii, apud Dicastillum disp. 10. n. 6.

1422 Quoad locum ubi facienda est restitutio, aliter de possessore bonæ fidei, aliter de malæ fidei possessore philosophandum. Primus namque, qui solum tenetur ratione rei acceptæ, satisfacit representando rem in loco ubi eam possidet. Per consequens non tenetur eam ad dominum transmittere, nec expensas facere pro restitutione, & si quas pro utilitate domini fecerit, eas potest repetere. Quia, cum sit innocens, non tenetur subire damnum, ut dominum reddat indemnem. Ita Doctores communiter.

1423 Secundus verò, qui restituere tenetur ratione injustæ acceptionis, tenetur rem (si extet) vel ipsius pretium domino restituere eo loco, ubi dominus eam (si sublata non fuisset) erat possessurus; cumque in finem expensas necessarias facere, iis deductis quas dominus ipse fecisset, ad rem ibi conservandam, vel eò transferendam: Ita etiam Doctores communiter: quia aliàs dominum non redderet indemnem.

1424 Nec refert quòd expensæ in transmittendo adæquaturæ sint, vel etiam parum superaturæ valorem rei. Est enim proverbium: *tu invivisti, tu exmode*, id est tu causam dedisti expensarum istarum, tu ergo expende, & expensas tibi impura. Si tamen expensæ notabiliter superaturæ essent rei valorem, sufficeret pretium transmittere, vel cum domino convenire, qui videretur tunc ex charitate, vel humanitate pretio esse debere contentus, si sua non multum interesset. Tunc enim inhumanum videretur, cum tanto debitoris incommodo, velle rem sibi in specie restituere, dum non multum interesset eam restituere in æquivalenti.

CAPUT CXLIX.

Modus faciendæ restitutionis.

1425 Circa restitutionis modum quæri possunt quinque. 1º. an occultè fieri possit, an publicè fieri debeat? 2º. an satisfaciatur, qui tam occultè restituit, ut ne latus quidem advertat, v. g. si fingas te donare, quod verè vis restituere? 3º. quid si scias creditorem, ex putata tua liberalitate impulsam iri ad tantumdem alia in occasione redonandum, non redonaturum, nisi antèa donasses? 4º. an liber sit à restitutione, vel solutione, qui debitæ restitutionis immemor, gratis donat centum ei cui restituere debet cen-

Tom. II.

tum? 5º. an liber sit, qui ob infamiam periculum restituere non valens per seipsum, rem debitam domino, vel creditori mittit per interpositam personam, communiter estimatam fidelem, quæ cum re aufugit?

Ad 1ºm. quæsitum respondeo, satis esse, si restitutio fiat occultè, v. g. per Confessarium, nisi ad tollendum scandalum, vel offensionem publicam, faciendâ sit publicè, prout fieri debet v. g. ab usurario publico. Extra quem casum fama non est de necessitate exponenda pro pecunia, si hæc aliter restitui queat.

Ad 2ºm. respondeo quòd sic: quia sic equidem reddis quod debes, modò caveatur inconveniens quæsitum tertii.

Ad 3ºm. aliqui dicunt, satis esse quòd sic restituitur, licet suppetat alius restituendi modus per Confessarium, modò non finxeris te gratis donare, ad finem dictæ redonationis, sed purè intenderis finem restitutionis: quia tunc non censuris dolo egisse, nec alterum decessisse formaliter, sed materialiter duntaxat: eò quòd effectus redonationis per accidens conjunctus sit cum effectu talis restitutionis, quam solum supponeris intendisse. Sed quomodo alterum non decessisti formaliter, dum ipsi mentitus es, dicendo, te gratis donare: cum id non intenderis, sed restituere? Dolosè ergo egisti, verbo aliud significando, quam in mente haberes. Et si nihil aliud intenderas, quam restituere præcisè, quid opus erat proximum decipere, cum absque deceptione & fictione facile posses per Confessarium restituere? Si ergo homo sincerus es, ratione fictionis tuæ debes restituere, vel redonationem non acceptare: utpote non futuram, nisi fingendo decessisses. Neque enim credibile est in praxi nihil aliud te reipsa nisi puram restitutionem intendisse, non redonationem, dum finxisti te gratis donare. Utiq; ista mera est speculatio metaphysica, quæ non attenditur in practicis, sed ea quæ in praxi semper, vel ferè semper contingunt.

Ad 4ºm. affirmativè respondent Baldellus & Trullenck, probabileque censet Diana p. 5. tr. 13. resol. 94. 1º. quia licet expressè non intendat solvere, vel restituere, sed gratis donare, id tamen intendit implicitè; quia unusquisque censendus est per ea quæ facit, satisfacere velle obligationibus suis, si quas habet, nisi de opposito constet.

2º. etiamsi id ne implicitè quidem intenderit, equidem justitiæ debito satisfecisse censendus est: utpote cui satisfieri potest absque intentione ei satisfaciendæ; quemadmodum satisfieri potest obligationi voti, vel præcepti audiendi Sacrum, audiendo Sacrum cum intentione per illud non satisfaciendæ voto, vel præcepto.

3º. si quis in somno, vel ebrietate dedisset centum ei cui totidem ex justitiâ debebat, non teneretur ipsi solvere alia centum, licet

Yyy 2

non habuisset intentionem isti debito satisfaciendi.

1430 Dicendum nihilominus cum Henrico Gandavensi quodlib. 12. q. 25. Lopez, Sayro, Lessio, & aliis communiter, talem non esse liberum ab onere restituendi, vel solvendi. Quia debito iustitiæ non satisfacit, qui nullatenus intendit ei satisfacere, sed gratis donare (cùm ista pugnent inter se, impossibileque sit esse gratuitum donum, quod est ex iustitia debitum) prout Apostolus indicat Rom. 11. cùm dicit: *Si autem gratia, jam non ex operibus* (id est non debita ex merito operum) *alioquin gratia jam non est gratia.* Enimverò per hunc vel illum actum debito iustitiæ satisfacere, vel non satisfacere, dependet à voluntate agentis: utpote cui, stante iustitiæ debito, liberum est facere liberale donum ei cui debet, non intendendo per actum illum iustitiæ debito satisfacere, sed per alium quem postea intendit facere. Sicut etiam liberum est homini, qui ex voto tali die debet audire Sacrum, debito illi satisfacere per auditionem Sacri A, vel non satisfacere: quia satisfacere per auditionem Sacri A, vel non satisfacere, sic pendet ab ipsius voluntate, ut stante voti debito, possit audire Sacrum A. ex liberali devotione, per quam nolit illi debito satisfacere, sed sibi relinquere per auditionem Sacri B. postea satisfaciendum. Voti quippe satisfactio, sicut & votum ipsum, votique continuatio, vim habet ex voluntate voventis; qui sicut ab initio liberè potest assumere, vel non assumere obligationem voti; ita & eam continuare, vel non continuare: quod facere censetur, dum non vult satisfacere per Sacrum A, sed per Sacrum B. Actus siquidem agentium operantur juxta, non ultra intentionem eorum.

1431 Atque ex his patet 1^{am}. & 2^{am}. rationem, seu potiùs ratiunculam in contrarium non subsistere. Ut nec subsistit 3^a. dum enim ille, qui in somno, vel ebrietate donavit centum ei, cui ex iustitia debebat centum, eaque post somnum, vel ebrietatem non repetit, cùm posset (utpote invalidè donata) censetur ea ipsi relinquere titulo solutionis.

1432 Ad 5^{am}. dicendum 1°. quòd si res restituenda erat solo titulo rei acceptæ, eaque determinata erat in individuo, liber evasit ab onere restitutionis, dum eam remisit per interpositam personam, communiter existimatam fidelem, quamvis aufugerit cum ea, nec restituerit. Quia tunc res illa domino perit; nec debitor tenetur ampliùs ratione rei acceptæ: cùm eam ampliùs non habeat, neque ratione injustæ acceptionis: cùm im-munis sit ab omni culpa & injuria.

1433 Dicendum 2°. quòd si res titulo rei acceptæ restituenda, non erat determinata in individuo, sed indeterminata, debitor non evasit liber in dicto casu: quia si perit, ipsi tamquam domino perit. Nisi eam remisit

set per hominem à creditore designatum. Quia tunc creditor per hominem istum, tamquam ad id à se commissum, censetur eam apprehendisse, fecisseque suam, atque in se suscepisse periculum illius. Si ergo tunc perit, ipsi perit.

Dicendum 3°. si res restituenda erat ex contractu mutui, similiter non evasit liber, nisi remisit per personam à mutuatore designatam. Aliàs enim, dum perit, mutuario tamquam domino perit. Si ex contractu commodati, de levissima culpa tenetur, ideòque non satisfacit remittendo per personam à commodante non designatam, licet communiter existimatam fidelem: quia majorem præcautionem adhibere tenebatur, ne periret. Si denique ex contractu locati, tenetur de culpa levi, adeòque tenebatur ad præcautionem majorem, quam sit communis illa, quæ res locata remittitur per personam communiter existimatam fidelem. Confer quæ dixi, agendo de contractibus istis.

Dicendum 4°. si res restituenda erat ratione injustæ acceptionis, quamvis debitor eam remisit per Confessarium, vel alium quemcumque à creditore non designatum, quamlibet existimatam fidelem, eo defraudante, vel aufugiente, non liberatur. Quia damnificator injustus tandiù remanet obligatus, quamdiù dominus non redditur indemnis: eò quòd tandiù maneat titulus ex quo tenetur; damnificator etiam injustus teneatur de casu tortuito, ut constat ex communibus restitutionis principiis suprà allatis. Atque ita docent Lessius, Sylvius, & alii communiter, contra Sotum, & nonnullos alios, quos Diana refert p. 10. tr. 16. resol. 97. Quorum fundamentum est, quia fur ex una parte restituere non tenetur per seipsum, dum id non potest absque periculo infamiae; ex alia parte remittendo per Confessarium, seu aliam personam communiter existimatam fidelem, facit quod potest, & debet; ideòque creditor esse debet rationabiliter contentus.

Verùm facilis est responsio, quòd etiam si fur hætenus fecit quod potuit, quia tamen injustè damnificatum effectivè non reddidit indemnem, sed affectivè ad summum, injustè damnificatus esse non debet contentus istà restitutione per personam à se non designatam, nisi hæc lege, quòd si talem restituendi modum damnificator eligeret, suo, non damnificati periculo eligeret. Sibi enim debet imputare, quòd injustè damnificando in eas se angustias volens conjecerit.

Ergone fur (inquies) bis restituere debet: scilicet valorem rei per intermediam personam defraudatæ? Respondeo ad id non teneri per se, ratione injustæ damnificationis, quo titulo solum restituere debet tantum, quantum damnificavit, dum potest absque detrimento suo longè majori; sed per accidens, ratione culpæ, de qua tenetur, dum non adhibuit diligentiam exactissimam in se-

cure restituendo: si enim commodatarius & locatarius tenentur ad restituendum valorem, dum res ab ipsis remissa per intermedium personam, fraude istius personæ perit, quanto magis fur? Sibi ergo imputet, quod exactissimam diligentiam non adhibuit ad hoc ut is cui res debetur, eam reciperet, eamque intermedia persona non retineret: quia (inquit S. Antoninus p. 2. tit. 2. c. 4. §. 1.) non esset propter hoc liberatus. Ideo non confidat (inquit) de Prædicatoribus, & Confessoribus, & Quæstariis, qui quarunt pecunias, non animarum salutem.

CAPUT CL.

Ordo servandus in restitutione, ratione rei acceptæ, & injusta acceptionis.

1438 **D**icendum 1°. cum communi, quod dum res aliena extat in specie apud debitorem, & aliena certo cognoscitur, primo loco, & ante omnes alios creditores, domino suo restituenda est, si notus sit; vel danda pauperibus, si domini noticia haberi nequeat. Quia dignum & justum est, quod dominus ante omnes creditores jus habeat præferentiæ, respectivè ad rem suam: cum res unaquæque suapte naturâ specialissimè clamet ad dominum suum.

1439 Nec refert quod pauperes non magis sint domini istius rei, quam alii creditores. Quia voluntas domini equidem præsumitur talis, ut sua res in utilitatem suam spiritualem in persona pauperum applicetur, dum applicari non potest in utilitatem suam temporalem.

1440 **D**icendum 2°. cum S. Thoma q. 62. a. 7. ad 2. quod ratione injustæ acceptionis principaliter tenetur restituere, qui est principalis in facto; principaliter quidem præcipiens actionem injustè damnificativam; secundariò verò exequens, & consequenter alii per ordinem. Quia verò ratione rei acceptæ etiam tenetur, qui rem alienam mala fide, suâ autoritate consumpsit, perinde ac si res aliena adhuc extaret apud ipsum, primo & ipse loco tenetur. Cum enim sua injustitia in consumendo ipsi non debeat patrocinari; per consequens ipsum melioris non debet conditionis efficere, quam si non consumpsisset. In facto proinde isto ipse est principalis, sicut & qui iussit, vel coëgit (terrendo, minando, &c.) necnon qui consuluit, vel rogavit nomine suo damnum inferri. Omnis (inquam) ille est prima seu principalis causa damni: quia cæteræ concausæ non agunt nisi ut ab iis motæ. Ipsos deinde sequitur executor, qui est prima causa respectivè ad reliquos cooperantes; qui proinde, prout distincti ab executore & causa simpliciter principali, cum non sint prima causa, primo non tenentur loco, sed solum in defectum causæ principalis, & exequentis, cujus censentur quasi causæ accessoriæ, & coadjutrices. Quod enim faciunt, suo no-

mine non faciunt, sed nomine principalis, vel saltem ut ab ea motæ & applicatæ, adedque ut coadjutrices exequentis. Et idè reliquæ istæ causæ, quæ directè ac positivè cooperantur, comparatæ quidem ad invicem, censentur quasi ejusdem gradûs (eò quod parva videatur inter eas differentia: cum una non sit alteri subordinata) tenentur tamen ante causas solum indirectè & negativè cooperantes, quæ non nisi ultimo tenentur loco, nimirum post cooperantes directè & positivè, quas diximus æquali gradu teneri inter se, sic tamen ut unusquisque cooperantium pro rata parte restituat sive plus, sive minus, arbitrio boni viri, secundum quod plus vel minus cooperatus fuerit.

Dicendum 3°. quod totum damnum restituyente principali, seu illo qui primo loco tenetur, vel remissione ipsi factâ per personam læsam, cæteri liberantur: utpote non obligati nisi in defectum ipsius. Si tamen remissio fiat uni ex concausis secundariis, causa principalis non liberatur; uti nec aliæ concausæ pro sua rata. Quod si principali non restituente, concausæ secundariæ restituerint, principalis tenetur iis restituere, uti docet S. Thomas loco citato. Similiter si uno ex pluribus principalibus restituente, cæteri comprincipales non restituerint, cæteri tenentur illi restituere pro sua parte.

CAPUT CLI.

Ordo servandus in satisfaciendo creditoribus, dum omnibus debitor satisfacere non potest.

1441 **A**nte omnia quisquis rem alienam habet in specie extantem, v. g. ex contractu depositi, locati, commodati, &c. eam domino suo debet restituere. Ob rationem n. 1425. allatam.

Hinc emptor venditori ante omnia restituere debet rem numeratò emptam, si pretium nondum solverit, nec venditor verbo emptoris fidens, illud pro soluto habuerit. Tunc namque, etsi tradita fuerit, in emptoris dominium nondum transit, sed jure communi adhuc manet sub dominio venditoris, nisi obtet specialis lex, vel consuetudo loci, uti colligitur ex Instit. de rer. vendit. §. venditor. Videri potest Lessius l. 2. c. 15. dub. 1. Idem, ob eandem rationem, dicendum de re creditò empta à Fisco, vel Ecclesia, sed non ab aliis. Quia res ab aliis creditò empta, secutâ traditione, hoc ipso transit in dominium emptoris. Eam quidem Cajetanus, Medina, Navarrus, putant manere tacitè hypothecatam, pro pretio nondum soluto, nisi pro eo venditor pignus vel fidejussorem acceperit; adedque, quamdiù adhuc apud emptorem extat, ante omnia venditori restituendum. Sed quamvis tacita ista hypotheca rationabiliter constitui possit: quia tamen nullo jure probatur constituta, contra Cajetanum, &c. sentiunt Covarru-